

Сабадишин Р. О., Рижковський В. О., Маркович О. В.
Чижишин Б. З., Коробко Л. Р.

ХІРУРГІЯ

Підручник у двох томах

Том 1

**Загальна хірургія
з основними видами хірургічної патології**

ЛІКУВАННЯ ХВОРОГО В ХІРУРГІЧНОМУ СТАЦІОНАРІ

Вінниця
Нова Книга
2018

УДК 617(075.8)
X50

Рекомендовано науково-методичною радою Рівненського державного базового медичного коледжу для студентів, які навчаються у вищих медичних навчальних закладах та закладах післядипломної освіти МОЗ України за спеціалізацією “Лікувальна справа” та “Сестринська справа” (протокол № 4 від 26 квітня 2018 року)

Авторський колектив:

Сабадишин Ростислав Олексійович, заслужений лікар України, доктор медичних наук, професор, директор Рівненського державного базового медичного коледжу.

Рижковський Володимир Олегович, кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри фізичної реабілітації та біокінезіології факультету здоров'я, фізичного виховання і спорту Київського університету імені Бориса Грінченка.

Маркович Олексій Володимирович, кандидат педагогічних наук, голова циклової комісії професійно-орієнтованих дисциплін хірургічного профілю, викладач-методист хірургічних дисциплін Рівненського державного базового медичного коледжу.

Чижишин Борис Зіновійович, кандидат медичних наук, викладач вищої категорії хірургічних дисциплін Рівненського державного базового медичного коледжу.

Коробко Лариса Ростиславівна, кандидат медичних наук, завідувач відділенням “Сестринська справа” Рівненського державного базового медичного коледжу.

Рецензенти:

Желіба М. Д. – доктор медичних наук, професор, професор кафедри хірургії Вінницького університету імені М. І. Пирогова.

Гоцинський В. Б. – доктор медичних наук, професор, професор кафедри хірургії Навчально-наукового інституту післядипломної освіти Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського.

X50 **Хірургія** : в 2-х т. Т. 1. Загальна хірургія з основними видами хірургічної патології. Лікування хворого в хірургічному стаціонарі : підручник / Р. О. Сабадишин, В. О. Рижковський, О. В. Маркович, [та ін.]. – Вінниця : Нова Книга, 2018. – 784 с.

ISBN 978-966-382-705-6

У підручнику висвітлено організацію хірургічної роботи середнього медичного персоналу; принципи і сутність сучасної асептики й антисептики, гемостазу, знеболювання, гемотрансфузії, діагностики хірургічної патології, деонтології та біоетики; види оперативної і неоперативної хірургічної техніки, ведення перед- і після-операційного періодів, догляд за хворими, методи надання невідкладної допомоги. Наведено основні види загальної хірургічної патології (травми, опіки, хірургічна інфекція, пухлини та ін.).

Підручник відповідає навчальній програмі з хірургії, затвердженій Міністерством охорони здоров'я України, і розрахований для студентів вищих медичних навчальних закладів I–III рівнів акредитації, а також може бути використаний практикуючими медичними працівниками.

УДК 617(075.8)

ЗМІСТ

Зміст	3
Передмова до повного зібрання томів	8
Список умовних скорочень	9
Вступ	10
Поняття про хірургію	10
Нарис із всесвітньої історії хірургії	12
Розвиток хірургії в Україні	15
Організація хірургічної допомоги в Україні	21

ЧАСТИНА 1. ЗАГАЛЬНА ХІРУРГІЯ

1.1. Організація хірургічної служби.	
Медична етика і деонтологія в хірургії	25
1.1.1. Структура хірургічного відділення	25
Приймальне відділення	25
Хірургічний стаціонар	25
Операційний блок	29
1.1.2. Середній медичний персонал хірургічного відділення та його функціональні обов'язки	30
Старша медична сестра	30
Палатна медична сестра	31
Маніпуляційна (процедурна) медична сестра	31
Перев'язувальна медична сестра	31
Старша операційна медична сестра	32
Операційна медична сестра	32
1.1.3. Загальні поняття про деонтологію в хірургічному відділенні	33
Деонтологія в хірургії	35
Деонтологія в роботі середнього медичного персоналу хірургічного відділення	40
1.2. Профілактика хірургічної інфекції	44
Історичний нарис	44
1.2.1. Поняття про збудників хірургічної інфекції	45
1.2.2. Асептика	46
Джерела інфекції, шляхи її розповсюдження та заходи профілактики	47
Профілактика контактної шляху передачі інфекції	49
Протиепідемічні, санітарно-гігієнічні заходи і бактеріологічний контроль	78

Сучасні засоби для дезінфекції і стерилізації	82
1.2.3. Поняття про внутрішньолікарняну інфекцію	84
1.2.4. Антисептика	86
Механічна антисептика	86
Фізична антисептика	87
Хімічна антисептика	91
Біологічна антисептика	96
1.3. Кровотеча	103
1.3.1. Поняття про кровотечу та крововтрату	103
Класифікація кровотеч	103
Клінічна картина кровотеч	106
Захворювання і патологічні стани, що провокують кровотечі	108
Крововтрата та її види	109
Методи визначення об'єму крововтрати	111
Наслідки кровотеч	112
1.3.2. Ускладнення кровотеч	113
1.3.3. Гемостаз	116
Методи тимчасової зупинки кровотечі	117
Методи остаточної зупинки кровотечі	123
Допоміжні заходи остаточного гемостазу	130
1.3.4. Принципи невідкладної допомоги і лікування кровотеч	130
Догляд за хворими	134
1.4. Гемотрансфузії та інфузії	136
1.4.1. Поняття про інфузійно-трансфузійну терапію	136
Історія переливання крові	137
1.4.2. Імунологічні основи гемотрансфузії і трансплантації	138
Еритроцитарні антигени	139
Лейкоцитарні антигени	141
Тромбоцитарні антигени	141
Плазмові (сироваткові) антигени	141
1.4.3. Методи визначення груп крові	141
Визначення груп крові за допомогою стандартних сироваток	142
Визначення груп крові за допомогою реагентів анти-А, анти-В та анти-АВ	143
Помилки визначення груп крові	144
1.4.4. Клінічне значення резус-фактора	145
Визначення резус фактора за допомогою моноклонального анти-Д на площині	145

1.4.5. Основи гемотрансфузіології	146	Засоби місцевої анестезії	208
Механізм дії перелитих препаратів крові	147	Види місцевої анестезії	210
Показання та протипоказання до гемотрансфузії	147	Роль фельдшера і медсестри в проведенні місцевого знеболення	217
1.4.6. Гемотрансфузійні середовища	148	Ускладнення місцевої анестезії	217
Компоненти крові	148	1.5.8. Догляд за хворими після знеболювання	218
Препарати крові	150	Догляд за хворими після наркозу	218
Кровозамінники	151	Догляд за хворими після місцевої анестезії	219
Поняття про керовану гемодилуцію	157	1.6. Оперативна хірургічна техніка	220
1.4.7. Загальні вимоги до виконання гемотрансфузії	158	1.6.1. Поняття про хірургічну операцію	220
Проби на визначення сумісності крові донора та реципієнта	159	Види оперативних втручань	221
Догляд за хворим під час і після гемотрансфузії	160	Проведення оперативних втручань	228
Документація гемотрансфузії	161	Етапи хірургічної операції	229
1.4.8. Техніка гемотрансфузій	161	Профілактика нагноєння післяопераційної рани	231
Шляхи введення трансфузійного середовища і способи переливання	161	1.6.2. Хірургічний інструментарій	232
Методи гемотрансфузій	164	Хірургічні інструменти для відкритих операцій	234
Підготовка трансфузійних рідин	167	Загальний хірургічний інструментарій	249
Швидкість введення гемотрансфузійних рідин	169	Спеціальний хірургічний інструментарій	250
1.4.9. Ускладнення гемотрансфузій	169	Хірургічні інструменти і апарати для ендоскопічних операцій	262
Ускладнення механічного характеру	169	1.6.3. Шовний матеріал	268
Ускладнення, пов'язані зі зміною реактивності організму	170	Історія винаходу шовного матеріалу	268
Ускладнення, пов'язані з інфікуванням хворого кров'ю донора	173	Класифікація шовного матеріалу	271
Ускладнення з боку венозного катетера	173	Характеристика окремих представників шовного матеріалу	273
1.5. Знеболювання	176	1.6.4. Поняття про хірургічні шви	276
1.5.1. Поняття про біль та анестезію	176	1.6.5. Елементи оперативної діяльності	281
Історія розвитку анестезіології	178	Основні правила асистенції під час оперативних втручань і маніпуляцій	281
1.5.2. Загальна анестезія (наркоз)	179	Діяльність операційної сестри під час операції	284
Клінічний перебіг наркозу	180	1.6.6. Небезпека операції для хірургічної бригади	288
Етапи анестезіологічного забезпечення оперативних втручань	182	1.6.7. Трансплантація органів і тканин	290
Методи контролю стану пацієнта під час анестезії та операції	188	Види трансплантацій	291
Додаткові заходи анестезіологічного забезпечення	189	1.7. Десмургія	293
1.5.3. Інгаляційний наркоз	191	1.7.1. Поняття про пов'язку та перев'язку	293
Наркозно-дихальна апаратура	191	Класифікація пов'язок	293
Засоби для інгаляційного наркозу	195	Основні перев'язувальні матеріали та вироби	298
Спеціальний анестезіологічний інструментарій	197	1.7.2. Правила накладання пов'язок	306
Методи інгаляційного наркозу	198	Накладання м'яких пов'язок	307
1.5.4. Неінгаляційний наркоз	203	Накладання спеціальних пов'язок	326
Засоби для неінгаляційного наркозу	204	Накладання твердих пов'язок	328
1.5.5. Комбінована загальна анестезія	204	1.8. Хірургічна діяльність на основних етапах лікування	343
Комбінований інтубаційний наркоз	204	1.8.1. Поняття про невідкладну медичну допомогу	343
Нейролептаналгезія	205	Перша медична допомога	343
Атаралгезія	205	Поняття про транспортну іммобілізацію	346
1.5.6. Ускладнення загальної анестезії	205	Правила переміщення потерпілих і хворих	348
1.5.7. Місцеве знеболювання	207		

Служба швидкої медичної допомоги	352
1.8.2. Порушення життєдіяльності організму	355
Термінальні стани	356
Біологічна смерть	358
1.8.3. Серцево-легенево-церебральна реанімація	358
1.9. Амбулаторна хірургія	367
1.9.1. Роль і місце амбулаторної хірургічної допомоги	367
1.9.2. Організація хірургічної допомоги на фельдшерсько-акушерському пункті	368
Структура і забезпечення хірургічної роботи	368
Обов'язки фельдшера	369
1.9.3. Організація хірургічної допомоги в поліклініці	370
Структура хірургічної служби гільничної поліклініки	370
Обов'язки медичної сестри хірургічного кабінету поліклініки	375
1.9.4. Диспансеризація хірургічних хворих	375
1.10. Діагностика хірургічних захворювань	377
1.10.1. Методика обстеження хірургічного хворого	377
Суб'єктивне обстеження (<i>status praesens subjectivus</i>)	377
Об'єктивне обстеження (<i>status praesens objectivus</i>)	382
Додаткові методи обстеження	418
Встановлення остаточного діагнозу та ведення документації	429
1.11. Підготовка хворого до операції	432
1.11.1. Показання та протипоказання до операції	432
Показання і протипоказання до операції у дітей	433
Показання і протипоказання до операції у літніх людей	433
1.11.2. Визначення ступеня операційного ризику	434
1.11.3. Стан гомеостазу і його значення	435
Водно-електролітний обмін	436
1.11.4. Нутритивна підтримка хворого	436
1.11.5. Мета і завдання передопераційного періоду	438
Передопераційний період при планових операціях	442
Передопераційний період при екстрених операціях	449
Особливості передопераційної підготовки людей літнього віку	450
Особливості передопераційної підготовки дітей	451
Транспортування хворого в операційну	452
1.12. Лікування хворих у післяопераційному періоді	453
1.12.1. Поняття про післяопераційний період	453
Фази перебігу післяопераційного періоду	453

Зміни гомеостазу, що відбуваються з приводу наркозу та операції	454
Варіанти перебігу післяопераційного періоду	456
Апаратний моніторинг вітальних функцій	458
Корекція гомеостазу при хірургічному стресі	459
1.12.2. Основні організаційні заходи і нагляд за хворими	463
Положення післяопераційного хворого в ліжку	465
Використання лікувальної фізкультури, дихальної гімнастики і фізіотерапії	468
Особливості догляду за оперованими хворими	469
Харчування та годування хворих	477
Виписування хворих	483
1.12.3. Післяопераційні ускладнення	483
Загальна симптоматика післяопераційних ускладнень	483
Ускладнення з боку післяопераційної рани і швів	485
Ускладнення з боку нервової системи	488
Ускладнення функції органів дихальної системи	488
Ускладнення функції серцево-судинної системи	490
Ускладнення функції органів травної системи	494
Ускладнення сечовидільної системи	497
Післяопераційний сепсис	497
1.12.4. Особливості післяопераційного періоду у дітей	498
1.12.5. Особливості післяопераційного періоду у літніх людей	500

ЧАСТИНА 2. ОСНОВНІ ВИДИ ХІРУРГІЧНОЇ ПАТОЛОГІЇ

2.1. Ушкодження (травма)	505
2.1.1. Загальні поняття про травму	505
Класифікація травм	505
Діагностика ушкоджень опорно-рухового апарату	507
Загальні принципи травматологічної допомоги потерпілим	510
2.1.2. Закриті механічні ушкодження	512
Забій (<i>contusio</i>)	512
Розтягнення (<i>distorsio</i>)	513
Струс (<i>commotio</i>)	516
Стискання (<i>compressio</i>)	517
Вивих (<i>luxatio</i>)	521
Переломи кісток (<i>fractura ossis</i>)	524
2.2. Відкриті механічні ушкодження (рани)	552
2.2.1. Загальне поняття про рану	552
Класифікація ран	552

Основні ознаки ран та їх клініко-морфологічна характеристика	553	Лімфаденіт	667
Рановий процес	557	Бешиха	669
Види загоювання ран	561	Еризипелоїд	671
Ускладнення ран	565	Остеомієліт	672
2.2.2. Перша медична допомога при пораненні і лікування ран	567	2.4.3. Анаеробна інфекція	679
Догляд за ранами	576	Анаеробна клостридіальна інфекція	679
2.2.3. Сучасне лікування ран інтерактивними пов'язками	578	Анаеробна (газова) гангрена	679
Суперпоглинаючі пов'язки	579	Правець	684
Альгінатні пов'язки	581	Анаеробна неклостридіальна інфекція	689
Губчасті пов'язки	582	2.4.4. Загальна гнійна інфекція (сепсис)	691
Гідроколоїдні пов'язки	582	Сепсис	691
Гідрогелеві пов'язки	583	2.4.5. Хірургічна специфічна інфекція	697
Сітчасті пов'язки	584	Хірургічний туберкульоз	697
Вторинні сорбційні пов'язки	585	Актиномікоз	704
2.2.4. Сучасна вогнепальна рана і ранова хвороба	585	Сибірка	705
2.3. Термічні, хімічні, променевішкодження.		Дифтерія ран	707
Електротравма	600	Сказ	708
2.3.1. Загальне поняття про опік	600	Синдром набутого імунodefіциту (СНІД)	709
Термічні опіки	600	2.5. Пухлини	712
Опікова хвороба	608	2.5.1. Поняття про онкологічні захворювання	712
Медична допомога і лікування при термічних опіках	613	Етіологія і патогенез пухлин	712
Хімічні опіки	629	Класифікація, назва пухлин та їх характеристика	713
Променеві (радіаційні) опіки	631	2.5.2. Доброякісні пухлини	717
2.3.2. Ураження холодом	633	Папілома	717
Відмороження	633	Аденома	717
Перша медична допомога та лікування при відмороженнях	637	Фіброма	718
Загальне охолодження (замерзання)	641	Міксосома	719
2.3.3. Електротравма	643	Ліпома	719
2.4. Хірургічна інфекція	651	Міома	720
2.4.1. Поняття про хірургічну інфекцію	651	Ангіома	720
Класифікація хірургічної інфекції	653	Остеома	723
Принципи лікування хірургічної інфекції	657	Хондрома	723
Особливості догляду за хворими у відділенні гнійної хірургії	661	Невринома	724
2.4.2. Гнійно-септичні захворювання	662	Гліома	725
Фурункул	662	2.5.3. Злоякісні пухлини	725
Фурункульоз	662	Рак	726
Карбункул	663	Саркома	730
Гідраденіт	664	Клінічна класифікація злоякісних пухлин	733
Флегмона	664	2.5.3. Діагностика і клініка пухлин	735
Абсцес	665	Діагностика доброякісних пухлин	736
Лімфангіт	667	Діагностика злоякісних пухлин	736
		Додаткові методи обстеження	739
		2.5.4. Принципи лікування пухлин	741
		Лікування доброякісних пухлин	741
		Лікування злоякісних пухлин	741
		2.5.5. Організація допомоги онкологічним хворим	753
		Структура і завдання онкологічної служби	753
		Догляд за онкологічними хворими	753

2.6. Змертвіння. Нориці. Кісти.	
Природжені хірургічні захворювання	756
2.6.1. Змертвіння	756
Некроз	756
Гангрена	758
Виразка	760
Пролежень	763
Діабетична стопа	763
2.6.2. Основні види недостатності кровообігу	764
Порушення артеріальної прохідності	764
2.6.3. Нориці	768
2.6.4. Кісти	771
2.6.5. Вроджена хірургічна патологія	772
Профілактика вроджених вад розвитку	774
Інформаційні джерела	776
Нотатки	783

Навчальне видання

Сабадишин Ростислав Олексійович
Рижковський Володимир Олегович
Маркович Олексій Володимирович та ін.

Хірургія

Підручник у двох томах

Том 1

**Загальна хірургія з основними видами хірургічної патології
Лікування хворого в хірургічному стаціонарі**

Редактор *О. В. Марчук*
Науково-практичний консультант *І. В. Шпента*
Технічний редактор *Ж. С. Швець*
Коректор *Л. Я. Шутова*
Комп'ютерна верстка: *О. С. Парфенюк*

Підписано до друку 07.06.18. Формат 84×108/16. Папір офсетний.
Гарнітура Таймс. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 82,32. Зам. № 386.

ПП "Нова Книга"
21029, м. Вінниця, вул. Квятека, 20
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2646 від 11.10.2006 р.
Тел. (0432) 52-34-80, 52-34-82. Факс 52-34-81
E-mail: info@novaknyha.com.ua
www.novaknyha.com.ua